

STAMGROEPVERDELINGEN

Aan het einde van elk schooljaar verhuizen er kinderen van stamgroep: van kleuterbouw naar middenbouw en van middenbouw naar bovenbouw. Ook komt er soms een stamgroep bij of verdwijnt er een stamgroep en moeten er kinderen 'verdeeld' worden. Daarnaast komen er gedurende het schooljaar kinderen bij op school: nieuwe kleuters, 'verhuiskinderen', kinderen van een andere school. Welke criteria hanteer je als school bij het bepalen in welke stamgroep een kind het beste geplaatst kan worden? In dit artikel wordt een poging gedaan om criteria die hierbij een rol kunnen spelen in beeld te brengen, in het bijzonder bij een Jenaplanschool. Elke individuele school kan met behulp van deze handreiking haar eigen keuzes en prioriteiten stellen.

Verheugend nieuws(?)

Bovenstaande inleiding geeft een klinische beschrijving van een gebeurtenis die op een school tot heftige emoties kunnen leiden. Afgelopen schooljaar hebben we dat op onze Jenaplanschool aan den lijve mogen ondervinden. Even een schets van de situatie. De school kende aan het begin van het schooljaar 8 stamgroepen; in de loop van het jaar kwam er nog een 'instroomgroep kleuters' bij, waarna er in het gebouw geen leeg plekje meer te vinden was. Dit schooljaar kwam er een 'dislocatie' voor ons beschikbaar, waardoor we onze groei echt konden verzilveren: er kwam een vierde kleuter-stamgroep bij en een 'tussen-stamgroep'(groep 5,6 en 7, die na dit jaar ongewijzigd de derde bovenbouw-stamgroep zal worden). Verheugend nieuws: de stamgroepen werden qua aantal kinderen een stuk kleiner dan voorheen. Wel een ingrijpende operatie: de verdeling van kinderen beperkte zich dit jaar duidelijk niet alleen tot het gebruikelijke verhuizen van kleuter- naar middenbouw en van midden- naar bovenbouw.

'Verantwoorde procedure'

We waren ons van het 'ingrijpende' van de groepsverdeling, dachten we, goed bewust. In de Nieuwsbrief werd door middel van verhelderende schema's nog eens extra duidelijk gemaakt welke groepen dit jaar hier allemaal te maken zouden krijgen. Voor de rest hanteerden we onze zorgvuldige procedure:

1. hoeveel stamgroepen zullen er 't komend jaar zijn? Hoeveel kleutergroepen, middenbouwgroepen en bovenbouwgroepen? In het team wordt op basis van leerlingenaantallen, eventueel te verwachten groei van de school e.d na rijp beraad de nodige keuzes gemaakt.
2. deze 'globale stamgroepverdeling' voor het nieuwe schooljaar wordt besproken met de schoolcommissie; hierbij komt ook aan de orde: de gevolgen die dit heeft voor de verdeling van kinderen over de diverse stamgroepen
3. door middel van een Nieuwsbrief worden de ouders op de hoogte gesteld van de aanstaande verdeling van kinderen: welke groepen moeten verdeeld worden en waarom?
4. door middel van een Nieuwsbrief worden ouders uitgenodigd om schriftelijk informatie over hun kind m.b.t. de aanstaande verdeling aan de groepsleider door te geven. Informatie bijvoorbeeld over vriendschappen, over (on) wenselijkheid van wisselen van stamgroep, enz. M.b.t. groepsleiders kunnen geen voorkeuren aangegeven worden.

5. bij de bespreking van verdeling van kinderen wordt de schriftelijk informatie die sommige ouders hebben gegeven meegewogen in het totaal van alle afwegingen die er gemaakt moeten worden.
6. op diverse niveaus wordt overleg gepleegd over de groepsverdeling: in de 'eigen bouw', tussen bouwen onderling en uiteindelijk met het gehele team.
7. er wordt een gesprek gevoerd met de ouders die schriftelijk een andere voorkeur hebben aangegeven met betrekking tot de groepsverdeling dan de verdeling waar het team uiteindelijk op is uitgekomen. De bedoeling van dit gesprek is om proberen uit te leggen aan de ouders waarom uiteindelijk het team toch tot een andere beslissing is gekomen. Ouders kunnen op hun beurt hun visie nog eens op tafel te leggen. Mochten daar zwaarwegende 'nieuwe' elementen naar voren gebracht worden, dan kan de desbetreffende groepsleider aangeven dat hij met zijn collega's dit opnieuw wil bespreken. Vervolgens wordt de uitslag van dit overleg in een gesprek met de ouders uitgelegd. Soms moet de conclusie zijn dat er verschil van mening blijft bestaan tussen team en ouders over de uiteindelijke beslissing.
8. na zorgvuldige afwegingen en hernieuwde afwegingen binnen het team en in een aantal gevallen met ouders neemt uiteindelijk het team vanuit haar onderwijskundige verantwoordelijkheid de definitieve beslissing over de verdeling van de kinderen.
9. vervolgens wordt de definitieve groepsverdeling in de Nieuwsbrief gepubliceerd.

Vriendschappen

Hoewel we als team elk jaar opnieuw benadrukken dat we met heel veel criteria te maken hebben bij een groepsverdeling en deze ook benoemen, blijkt het keer op keer dat diverse ouders heel anders aankijken tegen bepaalde criteria. Bijvoorbeeld tegen het belang van 'individuele vriendschappen'. Daarnaast is het voor ouders vaak niet helder welke rol 'andere criteria' spelen bij de samenstelling van een stamgroep. Dit bracht ons ertoe om deze criteria en de manier waarop wij daarmee omgaan in onze school op papier te zetten. Het is een verhaal geworden dat is toegevoegd aan het schoolplan en wat als een verantwoording kan worden gezien voor onze handelingswijze bij groepsverdelingen.

Criteria die een rol spelen bij de verdeling van kinderen over stamgroepen

INLEIDING

Allereerst wordt hier uitgelegd welke criteria een rol spelen voor ons als team bij de verdeling van kinderen. De opsomming van criteria maakt hopelijk duidelijk dat bij de verdeling van kinderen sprake is van een complex samenspel van factoren. Elke situatie is weer anders, elk kind is weer anders! In de praktijk betekent dit dat er altijd 'knopen doorgehakt' moeten worden: de 'ideale stamgroep' wordt nooit bereikt: niet elk kind kan 100% tevreden worden gesteld, hetzelfde geldt voor groepsleiders en ouders. Daarvoor zijn er ook teveel, soms tegenstrijdige belangen, in het spel.

Als je kijkt naar de criteria: kan er dan aangegeven worden hoe ze zich ten opzichte van elkaar in 'zwaarte' verhouden? Zoals hierboven al is aangegeven: elke situatie is weer anders! We kunnen wel een enigszins kunstmatige tweedeling maken tussen meer 'getalsmatige' criteria en 'overige criteria':

- (min of) meer 'getalsmatige criteria'. Hier wordt allereerst naar gekeken, omdat ze houvast bieden in ons streven naar 'evenwichtige stamgroepen'. We hebben het hier over de eerste 6 criteria.
- de laatste 3 criteria, die op de een of andere manier zo optimaal ingepast moeten worden in de eerste 6 criteria

Nogmaals: het gaat hier om een kunstmatige tweedeling, omdat voor alle criteria hetzelfde doel geldt: het creëren van zo evenwichtig mogelijke en 'sociaal rijke' stamgroepen. Wat we hiermee bedoelen, wordt in het navolgende hopelijk duidelijk.

CRITERIA:

1. grootte van de stamgroep in vergelijking met parallele stamgroepen
 In principe willen we geen onderlinge verschillen in de grootte van de stamgroepen van een bouw. Een of twee kinderen verschil is soms niet te vermijden, maar grotere verschillen zijn niet wenselijk, o.a. vanwege (on-)evenredige belasting van groepsleiders.
Bij verdeling van kinderen die bijvoorbeeld van de kleuterbouw naar de middenbouw gaan betekent dit in de meeste gevallen dat kleuters niet automatisch bij alle 'stamgroepgenootjes' kunnen blijven in de nieuwe middenbouwgroep.
2. gelijke verdeling van jongsten, middelsten en oudsten (in aantallen) in vergelijking met parallele stamgroepen
 De ene leeftijdsgroep is groter dan de andere leeftijdsgroep. Daardoor zitten er in een bepaalde stamgroep bijvoorbeeld meer jongsten, dan middelsten en oudsten. Dat is niet altijd 'handig' (denk bijvoorbeeld aan het gebruik van 'maatjes' in de groep; mate van zelfstandigheid in de stamgroep, enz.), maar niet te vermijden. Als het goed is verschillen de stamgroepen in een bouw onderling qua verdeling van jongsten, middelsten en oudsten echter weinig. Alleen op deze manier kan er de meest eerlijke en evenwichtige verdeling bereikt worden, welke van groot belang is voor het goed functioneren van een stamgroep ALS stamgroep.
Bij verdeling van kinderen kan dit criterium soms tot moeilijke beslissingen leiden. Voorbeeld: 3x6 kinderen uit de kleuterbouw moeten verdeeld worden over 4x4 of 5 kinderen in de middenbouw. De verleiding kan (bijvoorbeeld vanwege de onderlinge band) groot zijn om alle 6 kinderen van een bepaalde kleutergroep bij elkaar te laten, met als gevolg: een onevenwichtige verdeling tussen de stamgroepen onderling. In dit geval zal in het belang van een evenwichtige verdeling toch gekozen worden voor (vrijwel) gelijke aantallen jongste middenbouwers!
3. verdeling van jongens en meisjes in de hele stamgroep in vergelijking met parallele stamgroepen
 Ervaring leert dat een evenwichtige verdeling van jongens en meisjes zeer belangrijk is voor de groeps sfeer en de sociale ontwikkeling.
Bij verdeling van kinderen wordt altijd nadrukkelijk gekeken naar aantallen jongens en meisjes in de stamgroep. Soms is dit een reden om bijvoorbeeld een 'meisjesclub' van 6 kinderen uit 1 stamgroep te splitsen en ook een 'jongensclub' van 6 kinderen uit 1 stamgroep te splitsen, in plaats van de respectievelijke 'clubjes' compleet te laten.
4. verdeling van jongens en meisjes bij respectievelijk de jongsten, middelsten en oudsten in vergelijking met parallele stamgroepen

Ook hier leert de ervaring dat binnen een 'leeftijdsgroep' zowel jongens als meisjes een plek moeten hebben. Liever drie groepen van 4 meisjes en 2 jongens dan twee 'meisjesgroepen' en 1 'jongensgroep'. Op elke leeftijd is het van belang om te leven met en te leren van 'medekinderen' van het andere geslacht.

Bij verdeling van kinderen kan dit soms tot moeilijke overwegingen leiden. Zie bovenstaand voorbeeld: soms moet de individuele wens van kinderen om bij elkaar te blijven in een stamgroep wijken voor het belang van evenwichtige verdeling van jongens en meisjes.

5. broertjes en zusjes niet samen in een stamgroep

Bij dit criterium speelt het aspect van 'sociale vorming' in de brede 'schoolbetekenis' (zie ook criterium 8) een doorslaggevende rol. We willen voorkomen dat broertjes en zusjes vooral met elkaar ' bezig blijven' in de groep, waardoor het aangaan van andere relaties belemmerd wordt

Bij de verdeling van kinderen speelt dit criterium vaak een onverwacht grote rol. Omdat een bepaald kind vanwege 'broertje-zusje' naar een bepaalde stamgroep MOET, heeft dit ook voor andere kinderen vaak weer consequenties vanwege bijvoorbeeld onderlinge vriendschappen..

6. aantal 'zorgkinderen' in de stamgroep in vergelijking met parallelle stamgroepen

'Zorgkinderen' is een verzamelnaam voor kinderen die naar verhouding veel tijd en energie vragen van een groepsleider, bijvoorbeeld vanwege sociaal-emotionele ontwikkeling, cognitieve ontwikkeling e.d. We proberen ervoor te zorgen dat 'zorgkinderen' 'eerlijk' over de diverse stamgroepen worden verdeeld, zodat een individuele groepsleider niet onevenredig wordt belast. Aan de andere kant: wat is nog wel en net geen zorgkind meer, veel 'net geen zorgkinderen' kunnen uiteindelijk in een 'pittige groep' resulteren. We kijken bij dit criterium dus ook naar de stamgroep 'als geheel'.

Bij verdeling van kinderen kan dit criterium soms de doorslag geven. En als dat zo is, blijkt dit ook weer gevolgen te kunnen hebben voor andere kinderen. Want aan elk kind zitten altijd meerdere kinderen 'vast'. Dit kan tot moeilijke overwegingen leiden: welk criterium weegt het zwaarst? Dit zal per situatie beoordeeld moeten worden, waarbij uiteindelijk individuele belangen en 'groepsbelang' tegen elkaar afgewogen zullen moeten worden.

7. vriendschappen en 'mogelijke vriendschappen'

Vriendschappen spelen vanzelfsprekend een belangrijke rol in de stamgroep. In de kleuterbouw zijn ze soms nog wat vluchtig, in de middenbouw soms hecht en in de bovenbouw kunnen sommige vriendschappen zeer diepgaand zijn. Dit is een van de moeilijkste criteria: hoe zwaar laten we bij verdeling van kinderen *individuele* vriendschappen wegen?

Als groepsleider heb je echter te maken met een stamgroep waarbij 'sociale vorming' verder reikt dan individuele vriendschappen, hoe belangrijk die ook zijn voor een kind!

Voor een groepsleider speelt de totale 'sociale setting' een minstens zo belangrijke rol; hij stimuleert 'wisselende contacten' tussen jongens en meisjes, jongsten, middelsten en oudsten; hij stimuleert samenwerken en samen spelen, soms op basis van vriendschap, soms op basis van 'onderwerp', vaak in groepjes van wisselende samenstelling. We raken hier de kern van ons Jenaplanonderwijs!

Bij de verdeling van kinderen wordt zeer nadrukkelijk naar vriendschappen en 'mogelijkheden tot vriendschappen' gekeken! Bij het zoeken naar een 'evenwichtige, sociaal rijke stamgroep' wordt vooral gekeken naar het totale 'beeld' van de stamgroep. Individuele vriendschappen spelen daarbij zeker een rol, maar zijn niet in alle gevallen doorslaggevend. Soms kan de groepsleider zelfs van mening zijn dat een individuele vriendschap belemmerend werkt voor de sociale ontwikkeling van een kind, omdat deze vriendschap andere kinderen nauwelijks toelaat. Een nieuwe 'kans' in een andere stamgroep kan in sommige gevallen heilzaam werken voor een kind. In een thuissituatie kan dit door ouders anders ervaren worden en misschien ook anders zijn, juist vanwege het verschil in 'sociale omgeving' tussen school en thuis.

8. sociale structuur binnen de stamgroep

In aansluiting op het vorige punt geldt ook hier: als groepsleider ben je op zoek naar een 'zo evenwichtig mogelijke stamgroep'. Daarbij spelen (mogelijkheden tot) vriendschappen een belangrijke rol, maar ook: een evenwichtige verdeling van actieve (initiatiefrijke) kinderen en 'rustige' kinderen, extraverte en introverte kinderen, enzovoort.

Bij de verdeling van kinderen is dit een belangrijk criterium. Een vraag die hierbij bijvoorbeeld gesteld kan worden is: heb ik voldoende kinderen in de groep die zo nu en dan 'de kar kunnen trekken', bijv. bij een weekviering?

9. individuele omstandigheden

Bij de verdeling van kinderen wordt naar elk individueel kind gekeken. Bijvoorbeeld naar vriendschappen (zie criterium 7). Maar er kunnen ook andere aspecten van belang zijn: bij wat voor 'soort groep' is dit kind het meest gebaat, bijvoorbeeld vanwege 'sociaal-emotionele problematiek', werkhouding, cognitieve ontwikkeling, enzovoort.

Bij de verdeling van kinderen kan dit criterium doorslaggevend zijn om een bepaald kind wel of juist niet naar een bepaalde stamgroep te sturen.

Tegelijkertijd is dit een heel ingewikkeld afwegingsproces, omdat aan elk kind een 'verhaal' vastzit. Er wordt afgewogen bij welk kind juist dit aspect de doorslag moet krijgen en bij een ander kind 'net niet'. In de communicatie met ouders kan dit soms lastig zijn, omdat zij –terecht- de problematiek van hun eigen kind op de voorgrond plaatsen.

TOT SLOT

Het is van groot belang dat de gevolgen van de groepsverdeling bij de kinderen op een zorgvuldige en positieve wijze wordt begeleid. In sommige gevallen kan een kind er 'als een berg' tegenop zien: het moeten verhuizen naar een andere stamgroep, het moeten missen van een bepaald vriendje, enzovoort. Op school wordt hier uiteraard aandacht aan besteed. Bijvoorbeeld door middel van een aantal 'kennismakingsdagen' voor de zomervakantie, waarbij de kinderen en de groepsleider elkaar beter kunnen leren kennen. Het schoolkamp aan het begin van het nieuwe schooljaar is ook een belangrijk middel tot 'groepsvorming'. Dat de ouders bij dit proces van 'welbevinden' van hun kind een essentiële rol spelen spreekt vanzelf. Misschien hebben zij ook 'zorgen': des te belangrijker is het dat juist zij hun kind de positieve ondersteuning bieden die het nodig heeft. In het nieuwe schooljaar zullen de ouders van een kind waarover 'zorgen' zijn en de desbetreffende groepsleider elkaar op de hoogte houden van het 'gewenningsproces' en samen naar wegen zoeken om het kind daarbij positief te begeleiden.

Onrust!

Met name de samenstelling van de nieuwe 'tussengroep' kostte ons veel hoofdbrekens: welke kinderen haal je uit hun vertrouwde stamgroep en plaats je in deze geheel nieuwe stamgroep? Maar ook de samenstelling van de nieuwe kleutergroep en het verdelen van de kinderen die gingen wisselen van bouw was geen sinecure. Welke criteria geven hierbij de doorslag? Al snel werd duidelijk dat vooral het verplaatsen van kinderen naar de nieuwe 'tussengroep' voor veel onrust zorgde bij de desbetreffende ouders. Bij enkele ouders liepen hierbij de emoties hoog op, omdat zij de gevolgen die de wisseling voor hun kind zou hebben veel zwaarder inschatten dan wijzelf. Terugkerende punten waren hierbij: de kwetsbaarheid van hun kind en de betekenis die zij toedichten aan bepaalde persoonlijke vriendschappen. In enkele gevallen hadden we het onszelf bovendien niet gemakkelijk gemaakt, omdat we kinderen met 'te close' vriendschappen niet automatisch in dezelfde stamgroep hadden geplaatst. Hoewel deze 'belemmerende kant' van de vriendschap met de ouders al in eerdere stadia was besproken, was dit in een enkel geval een onverteerde druppel die hun emmer liet overlopen, waarna in twee gevallen een klacht werd ingediend bij de schoolcommissie.

Professioneel...

't Zal niemand verbazen dat niet alleen een aantal ouders deze groepsverdeling als 'heftig' hebben ervaren. Ook het team bereikte op een gegeven moment een verzadigingspunt: hoe lang ga je door met het voeren van gesprekken met 'ontevreden ouders'; moet je die gesprekken überhaupt nog wel voeren; lukt het je nog om professioneel te blijven bij bepaald gedrag van ouders???

Sommige ouders begrepen na (soms diverse) gesprekken de uiteindelijke keuze, die niet de hunne was, beter en gingen alsnog akkoord. Sommige ouders gingen min of meer akkoord: ze gaven ons 't voordeel van de twijfel en er werden zoals gezegd twee klachten ingediend bij de schoolcommissie.

Overigens lijken de kinderen in het nieuwe schooljaar al aardig hun draai te hebben gevonden in hun nieuwe stamgroep. Met de desbetreffende ouders zijn inmiddels evaluerende gesprekken gevoerd en ook bij hen lijkt de rust voor het grootste gedeelte teruggekeerd te zijn.

Jan Tomas